

# DE GRIFFIERSFUNCTIE IN DE REGIO

## Vreemde samenwerkingen



*Commissie Openbaar Bestuur*

2023

**Hij bestaat niet, maar is er wel: een bestuurslaag in de regio. Voor allerlei opgaven zoeken gemeente, provincie, rijk en waterschappen plekken voor overleg, deals en akkoorden. Soms geïnstitutionaliseerd in gemeenschappelijke regelingen en andere verbonden partijen, steeds vaker ook in iets tussen informeel en formeel in. Wat te doen als griffier? Een groep griffiers verzamelde acht aandachtspunten tijdens de workshop 'De rol van de griffier bij regionale samenwerking' op het jaarcongres van de Vereniging van Griffiers.**

## **1. Vreemde samenwerkingen verrommelen de *checks and balances*. -> Ontrommel ze.**

Wil je als bestuurders zowel integraal als snel werken? Dan is de regio je ideale werkplaats. Want niets zo vertragend als een democratisch proces, zeker als dat op allerlei verschillende plekken plaatsvindt. Met het verlangen naar tempo is niets mis en met de regio ook niet. Maar wel met de vorm waarin die samenwerkingen allemaal gegoten worden: besluitvorming in deals, aan tafels, met dan weer een akkoord, dan weer een intentie, convenant of 'strategie'. Daar is juridisch meestal niet veel op aan te merken; democratisch vaak wel. Want wat is precies een 'regionale strategie' in ons bestuurlijke stelsel? Wie neemt bij deze onduidelijk gedefinieerde samenwerkingen nu op welk moment welke beslissingen? Wie past op basis waarvan welke besluiten daarna aan? Waar moet je zijn als je daar invloed op wilt? En wie is verantwoordelijk voor het betrekken van wie aan welke tafel en wie houdt de macht en tegenmacht in de smiezen? Kortom: verwarring over de *checks and balances*. De spelregels in de regio zijn vaak net zo verrommeld als de definities.

Het is niet voor niets dat griffiers spreken van 'vreemde samenwerkingen'. Als griffier ben je meestal niet bij machte om deze samenwerkingen een halt toe te roepen, als dat al nodig is. Wel is het je taak om ze te 'ontrommelen': probeer het proces, de mandaten te vertalen naar de institutionele vormen en begrippen die we al hebben en vlecht ze zo weer de reguliere 'checks and balances' in. Of geef aan waar ze anders zijn en wat het democratisch effect daarvan is voor volksvertegenwoordigers en burgers.

## **2. Laat het college verantwoordelijkheid nemen voor de samenhang**

Het college is meestal de trechter waardoor regionale afspraken bij de raad komen en het is dan ook aan dit collegiaal bestuur om de samenhang te zien in al deze samenwerkingen. Merk je dat raadsleden de draad kwijt raken of niet zien waar de politieke aangrijpingspunten zitten om hun punt te kunnen maken? Ga dan als griffier niet zelf dat samenrapende werk doen, maar bestel het bij het college.

### **3. Niet alleen elkaar opzoeken, maar samen verantwoordelijk zijn**

Griffiers kunnen op regionaal niveau veel betekenen, mits zij daar ook werken vanuit een gedeelde verantwoordelijkheid. En ja, dat betekent dat je soms voor de eigen troepen uit moet lopen om te kunnen bouwen aan regionale politieke werkvormen. Maar houd het niet alleen bij griffiers onderling. Dan blijft de aap op je schouder. De gemeentesecretarissen en de directeurs van de samenwerkingen moeten hier ook mee aan de slag. Organiseer dat gesprek, ook in de driehoek.

### **4. 'Ik dacht het niet.' Wees het staatsrechtelijk geweten**

Je bent weliswaar de eerste adviseur voor het gemeentebestuur voor vreemde samenwerkingen, maar dat betekent niet dat het eenvoudig is om daar vorm aan te geven. Vaak stap je in een rijdende trein die gestart is bij het Rijk of een ambitie van een aantal bestuurders (en soms ook organisaties of bedrijven), of we werken al jaren zo. Allerlei stations zijn al gepasseerd. 'Aan de voorkant' zit je zelden om voor je raad op te kunnen komen en vraagtekens te stellen bij de manier waarop besturen en besluiten gebeurt in deze samenwerkingsverbanden. Vaak word je dan gezien als hindermacht en de raad ook.

Gezag haal je dan niet uit je positie, maar uit je instrumenten met het staatsrecht als basis. Het helpt dan om staatsrechtelijke kwaliteit niet te zien als kers op de taart, maar als hygiënefactor. Net zoals artsen niet opereren zonder hun handen te wassen, is het eenvoudigweg niet okay om publieke besluiten te nemen zonder de staatsrechtelijke basis op orde te hebben of de algemene beginselen van behoorlijk bestuur in de wind te slaan. Gebeurt dat toch? Zeg dan kalm: 'Ik dacht het niet,' in de wetenschap dat je als griffier het staatsrecht in je rug hebt.

### **5. Waar is hun stoel?**

Volksvertegenwoordigers zijn op regionaal niveau niet vanzelfsprekend aanwezig. Het verwijt dat zij daar op de stoel van de wethouder gaan zitten, ligt op de loer. Maar wat als er geen stoel is? Als griffier moet je ruimte voor ze maken. Waar is hun stoel? is een vraag die je niet vaak genoeg kunt stellen. Soms letterlijk. 'Toen onze raadsrapporteurs bij een regionaal DB wilden komen luisteren, bleek de zaal niet ingericht op toehoorders. Ze konden nergens zitten.'

### **6. Help bij het invullen van de actieve informatieplicht**

Ambtenaren zijn 'politiek sensitief' maar zelden betekent dit dat ze ook automatisch 'raadssensitief' zijn. Vaak is de gerichtheid op de wethouder. Voor ambtenaren (en soms ook de wethouders) in samenwerkingen, is het al helemaal lastig om informatie passend te maken voor raadsleden. De actieve informatieplicht helpt dan niet om politieke aangrijpingspunten te vinden. Als griffier kun je helpen zoeken en met elkaar de juiste manier kiezen om raden en fracties aan te haken. Momenten moet je daarvoor wel maken, want vanzelf gebeurt het niet. De vertaalslag van regionale opgaven naar de lokale politiek, zorgt er bovendien voor dat veel abstracte en vage ambities en programmalijnen opeens ontzettend concreet worden.

Dat is soms schrikken. Betekent het dit? Maar dat is goed voor de betrokkenheid van raadsleden. En vergis je niet: regionale deals die een ambitie van het rijk voor elkaar moeten krijgen, zijn niet alleen een black box voor raadsleden. Ook veel wethouders vinden die te snel gaan. Ook zij hebben moeite om bij te blijven en besluiten in rust te kunnen nemen. Maak daarvan een gezamenlijk probleem. Dan maar wat minder tempo.

## **7. Neem je regiobuikpijn serieus**

De neiging van griffiers is om de problemen die zij signaleren ook meteen te willen oplossen. Maar zo lang je niet weet hoe je het moet oplossen, pak je het probleem nog maar even niet beet (voor je het weet zit die aap op je schouder, immers). En als je griffier bent van de centrumgemeente, kun je zo maar wegdrücken dat de samenwerking niet in balans is. Want jouw raad heeft het wel op orde. Maar onbalans is onbalans. Kleine gemeenten sneeuwen onder. En dat sijpelt hoe dan ook door in de kwaliteit. Van het proces, van de relatie en uiteindelijk ook van de uitkomst voor inwoners.

Heb je dus 'regiobuikpijn'? Neem die serieus. Al weet je nog niet precies wat er mis is. Of weet je dat je de tijd niet hebt om het op te lossen. Gooi het in de appgroep van de kring. Zet het op de agenda van de driehoek. Bel een directeur van een verbonden partij. Blijf er niet mee lopen. Daar doe je de gemeenschap en de volksvertegenwoordiging een plezier mee.

## **8. Mobiliseer je raadsleden op de inhoud**

Als je je als griffier dan inspant, betekent dat ook dat raadsleden meer betrokkenheid tonen voor wat er in de regio speelt? Dat ze dan wél op gezamenlijke regioavonden komen? Raadsleden willen inhoudelijk iets bereiken voor hun stad of dorp. Daar komen ze voor uit hun stoel. Ken jij de motieven en drijfveren van je raadsleden? Als het lukt om aan te geven (al dan niet met hulp van de ambtelijke organisatie) wat regionale besluiten en ontwikkelingen concreet betekenen voor jouw gemeente, kan je verwachten dat raadsleden in actie komen. Hoeveel betaalbare huizen er bij komen, wat een besluit betekent voor de wachttijden in de jeugdzorg of schuldhulpverlening, de ruimte die er is in je eigen dorp de dingen net even anders te doen: dat maakt het raadswerk concreet. Als raadsleden begrijpen dat ze het lokaal belang in de regio behartigen en hoe ze daar vorm aan kunnen geven, is de stap logisch.

## **Voorbeelden voor beter**

### *Ontrommelen*

De griffie van Nijmegen stelt tijd van een medewerker beschikbaar om secretaris te zijn van de Agendacommissie voor het programma Groene Metropool, de opvolger van Knooppunt Arnhem/Nijmegen. Vanuit de deelnemende gemeente zitten daar raadsleden in: het dilemma is dat het een procedurele commissie is, maar je los van de inhoud niet kan inschatten wat de rol en impact voor de raad is. De secretaris ontrafelt het besluitvormingsproces, benoemt wat wel of niet een raadsverantwoordelijkheid is en geeft de raadsleden daar adviezen over.

## *Agenderen en vertalen*

De secretaris zet de voortgang van regionale overleggen standaard op de agenda van de commissie. Vraag de directeur van een verbonden partij stukken te voorzien van infographics, zodat stapels papier inzichtelijker worden. De griffier van Heerenveen laat ambtenaren de stukken van gemeenschappelijke regelingen 'vertalen' in 1 A4tje: wat betekent dit voorstel concreet voor onze gemeente? Welke keuzes zitten er in?

## *Tip de ambtenaren*

Laat de ambtenaren in jouw gemeente weten waar raadsleden op 'aanslaan'. Die kunnen dat weer doorsluizen naar de collega's bij de samenwerkingsorganisaties.

## *Samen oppakken*

In West-Brabant maken de griffiers een gezamenlijke nota 'verbonden partijen' voor alle betrokken gemeenten. Dit vraagt planning om gezamenlijk op te treden. En eerlijk is eerlijk: ook dan zijn de 'vreemde', niet-WGR-samenwerkingen een pijnpunt.

## *'Staatsrechtelijk geweten'*

Aan het begin van het RES-proces nodigde de Groningse kring van griffiers de ( door de provincie ingehuurd, externe) projectleider uit, die wel een bezoek aan iedere gemeente zou brengen, maar daarbij 'vergat' dat er ook nog een raad en griffier is. Geen procesafspraken zonder ons!

## *Een permanente stoel*

Alle gemeenteraden en beide Provinciale Staten zijn met één lid vertegenwoordigd in de MRA Raadtafel (Metropoolregio Amsterdam). Deze geeft gevraagd én ongevraagd advies over de processen die de MRA-deelnemers aangaan. Niet elke griffier en elke gemeenteraad (Staten) stond te springen om de Raadtafel, doordat de MRA-samenwerking 'slechts' een samenwerking is op basis van vrijwilligheid (à la EU). Het waren enkele actieve raadsleden en griffiers die het initiatief hebben genomen om over processen in de MRA te gaan praten in bijeenkomsten. Zij zijn hiermee gewoon gestart. De onderwerpen die in het samenwerkingsverband afgestemd worden, zijn echter zo groot, dat het goed is dat een 'Raadtafel' meekijkt op het proces en een actieve positie heeft.